

TARİH VE ZAMAN

TARİH NEDİR ?

- 1) Geçmiş
- 2) İnsan topluluğu
- 3) Yer ve zaman
- 4) Sebep – sonuç
- 5) Belge
- 6) Objektif

TARİH NEDİR?

HERODOT:

İnsanların başından geçen olayları kaydetmesidir.
Tarih; haber alınan, tanık olunandır.

EDWARD CARR: Geçmiş ile günümüz arasında bitmek bilmeyen diyologtur.

*** Günümüzün şekillenmesinde geçmişin etkisi çok fazladır.

*** Tarihi olaylar arasında bağlantı vardır.

Annales Okulu/Ekolü: XX. Yüzyılda Fransa'da kuruldu.

Temsilcisi: Marc Bloch

Tarihin birden fazla nedeni olabileceğini ve tarihin diğer bilimlerden da yararlanması gerektiğini savunur.

RANKE:

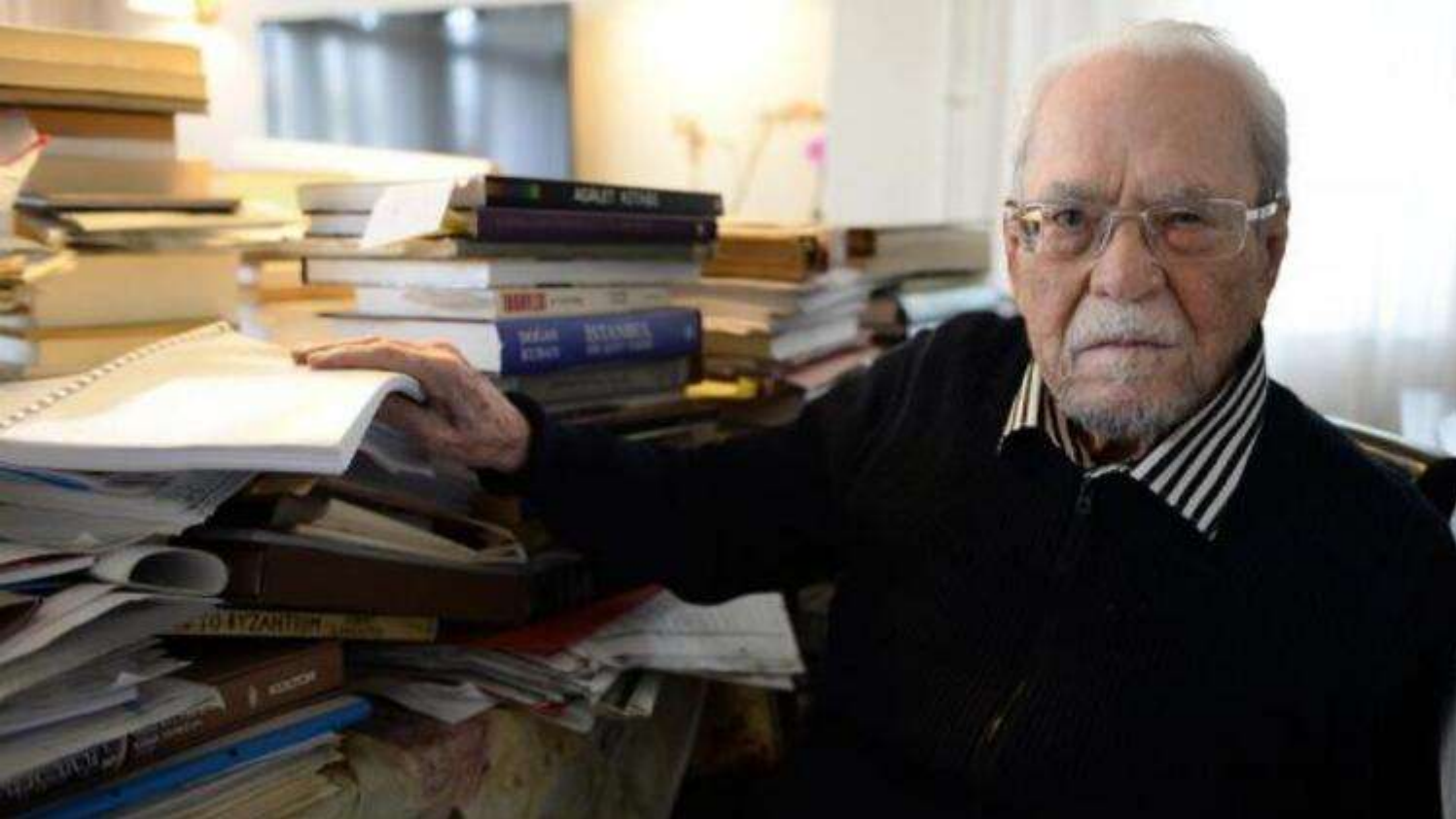
- Modern tarih yazımı
- «Belge yoksa tarih de yok»
- Ana kaynak önemlidir, ikinci el kaynakları dikkate almaz.

HALİL İNALCIK:

- Kaynakların tenkit edilmesi gerektiğini savunmuştur.

TARİHİ OLAYLARIN ÖZELLİKLERİ

- Geçmişte ve insanlar arasında yaşanmış olması gerekir. (Geçmişte yaşanmış her olay tarihin konusuna girmez; Van depreminin oluşumu tarihin konusuna girmez fakat Van depreminin sonuçları tarihin konusudur.)
  - Tarih geniş insan kitlelerini etkilemelidir.
  - Tarihi bir olayın yeri ve zamanı bilinmelidir. Olaylar arasında bağlantı kurmayı kolaylaştırır.
- ***O günün şartlarını bilmeyi sağlar

○ Tarihi olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kurulmalıdır.
Olaylar arasında ilişki kurulmasını sağlar.
Örneğin; Kavimler göçünün olması Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olmuştur.

○ Tarihi olaylar objektif olmak zorundadır.

Objektif olmak için;

- 1) Kaynak
- 2) Olayları günümüz koşulları ile değil gerçekleştiği dönemin koşulları ile değerlendirmek gerekir. (Empati)

- Yeni belgelerin ortaya çıkması tarihi bilgileri değiştirebilir.
Bu yüzden tarih durağan değil dinamiktir.

- Anakronizm yapılmamalıdır

OLAY(VAKA)/ OLGU(VAKIA)

OLAY/VAKA:

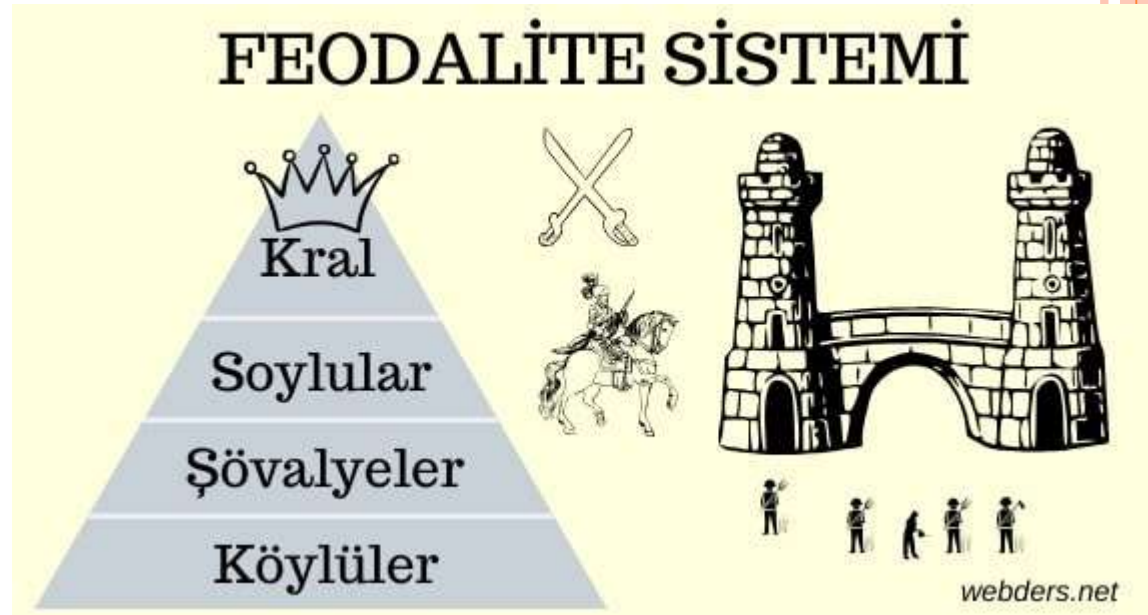
- Zamanı belli
- Yeri belli
- Biriciktir
- Tekrarlanamaz
- Somuttur
- Başlangıcı ve sonu
- Belli

*Örneğin; Kavimler Göçü

OLGU/VAKIA:

- Olayın sonucunda ortaya çıkar
- Gözlemlenebilir bir süreçtir
- Süreklilik gösterir
- Genellilik gösterir
- Soyuttur

*Örneğin; Feodalitenin yaygınlaşması

TARİHİN YÖNTEMİ/METODU

1) Kaynak Tarama

2) Tasnif/Sınıflandırma

3) Tahlil/Çözümleme

4) Tenkit/Eleştiri

a) İç Tenkit

b) Dış Tenkit

5) Terkip/Sentez

TARİHİN YÖNTEMİ/METODU

1) KAYNAK TARAMA

Araştırılan konu hakkında belge toplanır.

Kaynak Türleri

Sözlü Kaynaklar: Destan, hikaye, efsane, mitos, şiir, atasözü

Yazılı Kaynak: Kitabe, şecere, otobiyografi, hatıra, ferman, para

Görsel/İşitsel: Resim, heykel, minyatür, fotoğraf, film, dvd, harita

Tarihi Kalıntılar: Arkeolojik buluntular

Tarihin Kaynakları

Ana/Birinci Elden Kaynak: Olayı yaşamış bir kişinin anlattığı anılar, yazdığı eserler.

Kitabeler, paralar, antlaşma metinleri, ferman, arkeolojik eserler, mektuplar, gazete ve dergiler

İkinci Elden Kaynak: Birinci el kaynaklardan yararlanarak oluşturulan eserlerdir.

SORULAR ☺

- Bizans dönemine ait para :
- Pasarofça Antlaşmasının metni:
- Ansiklopedi:
- İlber Ortaylı'nın yazdığı Türklerin Tarihi adlı kitap:
- II. Mehmet'in fermanı:
- Göktürk kitabeleri:
- İstiklal madalyası:
- Halil İnalcık'ın eserleri:

- Bizans dönemine ait para : Birinci elden kaynak
- Pasarofça Antlaşması'nın metni: Birinci elden kaynak
- Ansiklopedi: İkinci elden kaynak
- İlber Ortaylı'nın yazdığı Türklerin Tarihi adlı kitap : İkinci elden kaynak
- II. Mehmet'in fermanı: Birinci elden kaynak
- Göktürk kitabeleri: Birinci elden kaynak
- İstiklal madalyası: Birinci elden kaynak
- Halil İnalcık'ın eserleri: İkinci elden kaynak

2) Tasnif/Sınıflandırma

- Kaynak tarama sonrasında elde edilen verileri zamana, mekana ve konuya göre tasnif etmektir.
- Türk tarihinde ilk sınıflandırmayı yapan Fuad Köprülü olmuştur.

- A) **Zamana Göre Sınıflandırma:** İlkçağ tarihi, XIX. yy, Tarih Öncesi dönem
- B) **Mekana Göre Sınıflandırma:** Asya tarihi, Afrika Tarihi, Mezopotamya Tarihi
- C) **Konusuna Göre Sınıflandırma:** En ayrıntılı sınıflandırma

Sanat tarihi, Ekonomi tarihi, İslam tarihi, İktisat tarihi

3) TAHLİL/ÇÖZÜMLEME

Verilerin kaynak değeri açısından yeterliliğine bakılır.

4) TENKİT/ELEŞTİRİ

A) İç Tenkit:

- Yazarın objektifliği
- Eserde geçen olayların diğer kaynaklarda nasıl anlatıldığı
- Dipnot
- Yazarın kişiliği, görüşleri

B) Dış Tenkit:

- Eserin adı, yazarın adı, eserin basıldığı yer, eserin basıldığı yıl
- Orijinalliği
- Yazı türü

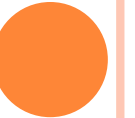
5) TERKİP/SENTEZ:

Eserin yazım aşaması

TARİHİN ANLATIM METODLARI

- 1) Hikayeci/Rivayetçi Tarih Yazıcılığı
- 2) Pragmatik/Öğretici/Faydacı Tarih Yazıcılığı
- 3) Bilimsel/Araştırmacı/ Neden-Nasılcı Tarih Yazıcılığı
- 4) Sosyal Tarih
- 5) Kronik Tarih

1) HİKAYECİ/RİVAYETÇİ TARİH YAZICILIĞI

Temsilcisi: Herodot

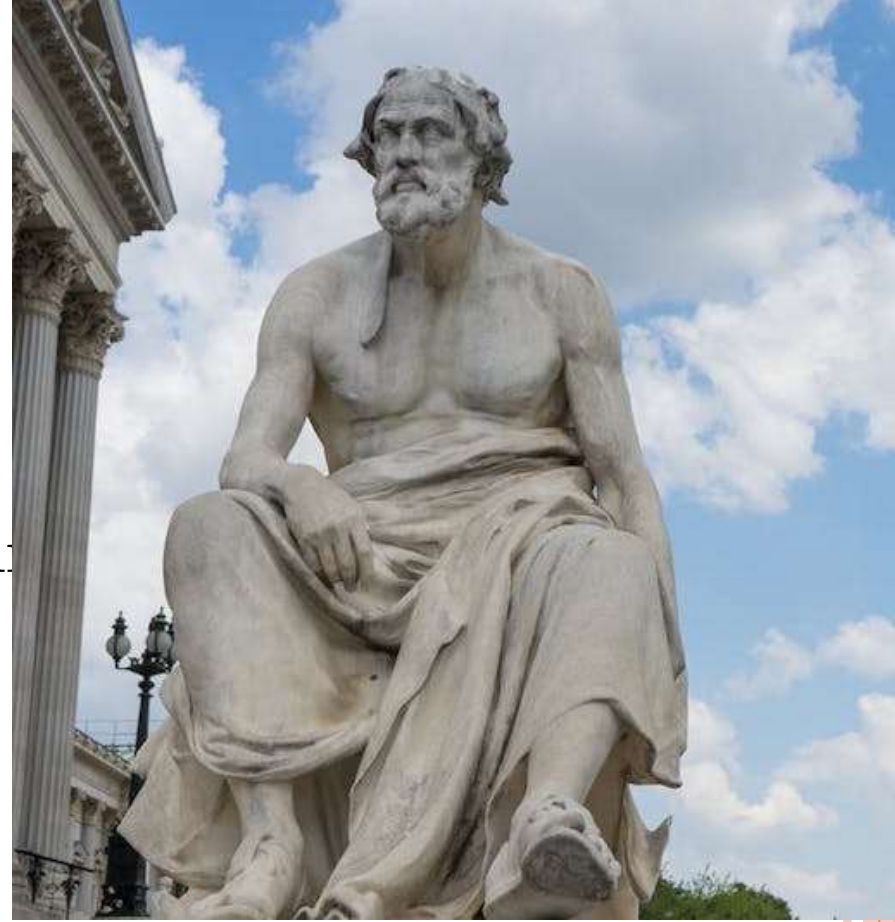
- İlk defa ortaya çıkan tarih yazıcılığıdır.
- Yer zaman belli, neden sonuç yoktur, sorgulama ve eleştirme yoktur.
- Efsanelere yer verir
- **Historia** eseri hikayeci tarzda yazılan ilk eser. **Pers-Hellen savaşları**ndan bahseder.

2) ÖĞRETİCİ/PRAGMATİK TARİH YAZICILIĞI

Temsilcisi: Thukydides

- Toplumda birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmeyi amaçlar.
- Kahramanlıklar, ahlaki değerler ön plana çıkartılır. Zaferler anlatılır, yenilgilerden bahsedilmez.
- **Amaç topluma ders vermektir.**
- Tarih tekerrürden ibaret anlayışı
- **Peloponnes Savaşları** anlatılır.
(Sparta ile Atina'nın savaşı)

3) BİLİMSEL/ARAŞTIRMACI/NEDEN-NASILCI TARİH YAZICILIĞI

Temsilcisi: Ömer Lütfü Barkan, Halil İnalcık
Voltaire

- Olayları tek bir nedene bağlamaz

- **Günümüz tarih anlayışı**

- Neden-nasıl sorularına cevap arar (Sebeup – Sonuç ilişkisi kurar)

- Belgelere dayandırır

- Araştırma, geliştirme yöntemleri kullanır

4) SOSYAL TARİH

- 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıktı
- Toplumu anlatır
- Olayların sebep sonuçlarını belgelere dayandırır
- Kral ve komutanların değil halkın faaliyetlerinin anlatılması gerektiğini savunur

5) KRONİK TARİH

- Olayları tarih sırasına göre anlatır
- **SebeP sonuç ilişkisi kurmaz**
- Yoruma yer vermez
- Örneğin; Hitit analları, Çin kronikleri

YÜZYIL - MİLAT

- Eğer verilen sayı 4 basamaklı ise; son iki basamağı bir arttırılır.

Örneğin;

1245: 13. yy

2020: 21.yy

1453: 15. yy

1999: 20.yy

- Eğer verilen sayı 3 basamaklı ise son bir basamağı bir arttırılır.

Örneğin;

375: 4. yy

643: 7.yy

125: 2. yy

- Eğer verilen sayı 0 ile 99 arasında ise 1. yüzyıl olarak kabul edilir.

*** Milattan önceki bir tarihi olay ile Milattan sonraki bir tarihi olay arasındaki zaman farkını bulmak için ikisi birbiriyle toplanır.

$$\text{MÖ } 100 + \text{MS } = 150$$

*** Milattan önceki bir olay ile başka bir Milattan önceki olay arasındaki farkı bulmak için ikisi birbirinden çıkarılır.

$$\text{MÖ } 100 - \text{MÖ } 50 = 50$$

$$\text{MS } 500 - \text{MS } 100 = 400$$

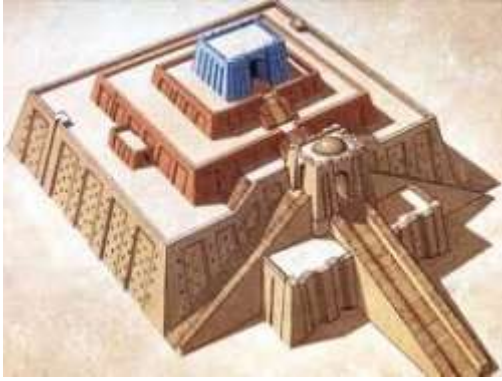

M.Ö.				M.S.			
I. YARI		II. YARI		I. YARI		II. YARI	
I. ÇEYREK	II. ÇEYREK	III. ÇEYREK	IV. ÇEYREK	I. ÇEYREK	II. ÇEYREK	III. ÇEYREK	IV. ÇEYREK
99-75	74-50	49-25	24-0	0-24	25-49	50-74	75-99

TAKVİM

SÜMERLER

- Ay yılı esaslı ilk takvim
- Dini inancın sonucu
- Takvimle ilgili ilk çalışma

MISIRLAR

- Güneş yılı esaslı takvim
- Ekonomik faaliyetlerin sonucu
- Romalılar geliştirdi

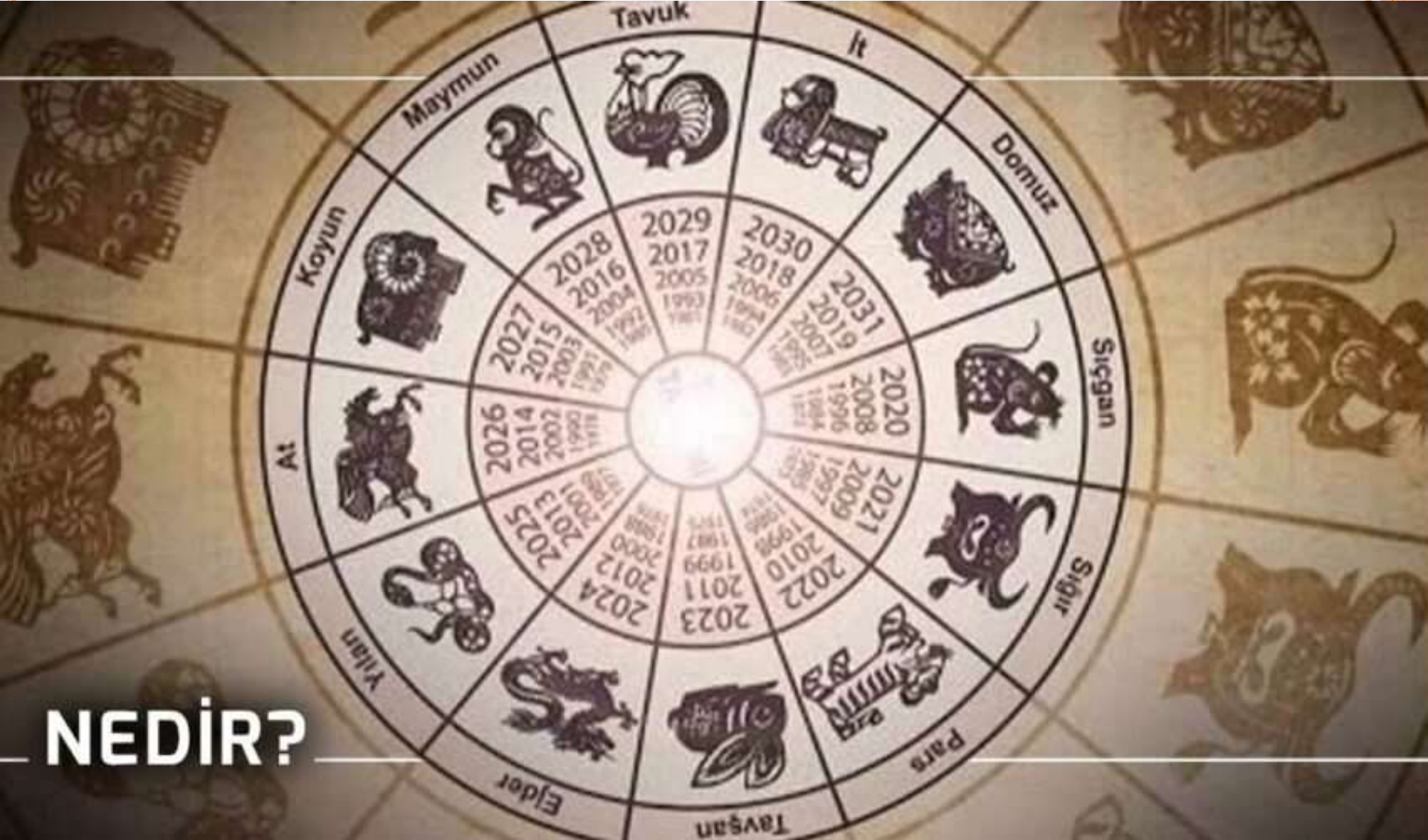
TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

1) *12 HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ*

- Türklerin kullandığı ilk takvim
- Güneş yılı esaslı
- Her yıla bir hayvan ismi verilir
- Her aya bir rakam verilir
- Başlangıç: 21 Mart
- Köktürk, Uygur, Çin ve Tibet kullandı
- Tarihi Türkistan da denir
- Türkler, İslamiyeti benimseyince bu takvimi kullanmayı bıraktı.

12 Hayvanlı Türk Takvimi

NEDİR?

2) HİCRİ TAKVİM/KAMERİ TAKVİM

- Ay yılı esaslı
- 354 gün
- Hz. Ömer döneminde kullanıldı
- Başlangıç tarihi: 622 Hicret
- Günümüzde dini günlerin belirlenmesinde kullanılır

3) CELALİ TAKVİM

- Güneş yılı esaslı
- 365 gün
- Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın emriyle Ömer Hayyam başkanlığındaki heyet tarafından düzenlenmiştir.
- Başlangıç: 1079
- Vergi ve mali işlerde kullanıldı
- Harzemş ve Babür Devleti de kullandı

4) Rumi Takvim

- Güneş yılı esaslı

- 365 gün

- Osmanlı Devleti batı ile ilişkilerin yoğunlaşmasıyla beraber mali işlerdeki sorunları gidermek için kullandı

- 1839'dan itibaren kullanılmaya başlandı.

5) MİLADİ TAKVİM

- Güneş yılı esaslı
- Mısırlılar tarafından bulundu. İyon ve Yunanlılardan sonra Roma İmparatorluğu kullandı
- Roma İmparatoru Jul Sezar, Julyen Takvimi adıyla uygulamaya koydu.
- Son şeklini Papa Gregoryen verdi
- Türkiye'de Cumhuriyet döneminde 26 Aralık 1925'te kabul edildi, 1 Ocak 1926'da yürürlüğe girdi.

TAKVİMLERİN BAŞLANGIÇ TARİHLERİ

- Her toplum önemli saydığı günü başlangıç tarihi kabul ettiğinden takvimlerin başlangıç tarihi farklıdır.
- Müslümanlar: 622 Hicret
- Hristiyanlar: Hz. İsa'nın doğumu (0)
- Yunanlılar: MÖ. 776 Olimpiyat oyunlarının başlaması
- Romalılar: MÖ. 753 Roma'nın kuruluşu
- Yahudiler/İbraniler: MÖ. 3761 Yaratılış Yılı

TÜRKLERDE TARİH YAZICILIĞI

- Osmanlıda olayların kayıtlarını önce **Şehnameci** daha sonra **Vakanüvis** tuttu.
- İlk vakanüvis: **Mustafa Naima**
- Son vakanüvis: **Abdurrahman Şeref Bey**
- **Tanzimat** döneminde **Ahmet Cevdet Paşa** klasik vakanüvislik anlayışından ayrılıp medeni tarih anlayışına önderlik yaptı.
- **Cumhuriyet** döneminde yeni tarih anlayışının ortaya çıkmasında **Atatürk**'ün rolü büyüktür.

1931'de **Türk Tarih Tetkik Cemiyeti**'ni kurdu ve bu kurum **1938**'de **Türk Tarih Kurumu** adını aldı.

TARİHE YARDIMCI BİLİM DALLARI

1. COĞRAFYA : Yer bilimi

2.KRONOLOJİ: Zaman bilimi, neden-sonuç ilişkisi kurulmasını ve konuların bütün halinde incelenmesini kolaylaştırır

3.SOSYOLOJİ: Toplum bilimi

4. EDEBİYAT

5. FELSEFE: Düşünce akımlarını inceler, sorgulayıcı bakış açısı kazandırır.

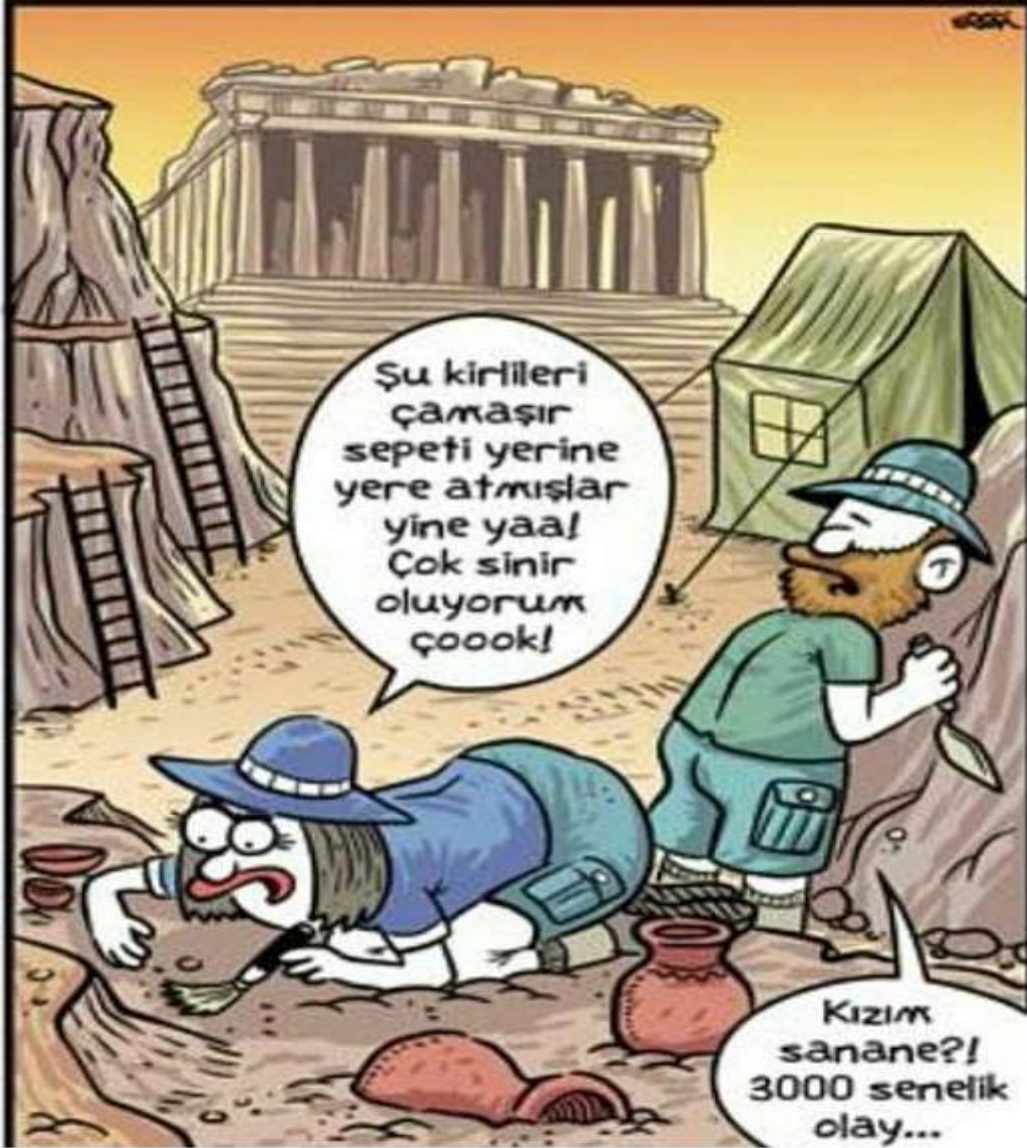
6. EKOLOJİ: Çevre bilimi

7. EPIGRAFI: Kitabe bilimi. Anıt ve taşlardaki yazıların okunmasında yardımcı olur.

8. ARKEOLOJİ: Kazı bilimi

9. ANTROPOLOJİ: Irk bilimi. İnsan ırklarını fiziksel açıdan inceler.

10. PALEOGRAFYA: Yazı bilimi

11. NÜMİZMATİK/MESKUKAT: Para bilimi

12. ETNOGRAFYA: Kültür bilimi

13. HERALDİK: Armaları inceleyen bilim dalı

14. SİCİLOGRAFİ: Mühür bilimi

15. DİPLOMASİ: Devletlerarası ilişkiler hakkında bilgi verir.

16. FİLOLOJİ: Dil bilimi.

17. TOPONOMİ/ONOMASTİK: Yer adlarını inceler

18. KİMYA: Karbon 14 yöntemiyle buluntuların dönemini ve yaşını tespit eder.

TÜRKLERE AİT TAKVİMLER

- 1) 12 Hayvanlı Türk Takvimi
- 2) Celali Takvimi
- 3) Rumi Takvim

*** Hicri Takvimi Araplar, Miladi Takvimi ise Roma yapmıştır. Türkler bu takvimleri kullanmıştır fakat Türklere ait değildir.

TARİH ÖĞRENMENİN NEDENLERİ

- 1) Empati yeteneğini güçlendirir, başkası düşünmeyi sağlar.
- 2) Milli bilinci oluşturur
- 3) Eleştirel düşünce kazandırır.

TARİHTE BELİRGİNLİK

- İstanbul 29 Mayıs 1453'te fethedildi =En belirgin
- İstanbul Mayıs 1453'te fethedildi = Belirgin
- İstanbul 1453'te fethedildi = Az belirgin
- İstanbul 29 Mayıs'ta fethedildi = Daha az belirgin

